

Õiguskantsler

Tambet Laasik
LEADELL Pilv Advokaadibüroo AS
leeles.parlin@leadell.com

Teie 14.03.2019 nr 1/36-T

Meie 16.04.2019 nr 16-4/190540/1901944

Kannatanu õigus nõuda kahju hüvitamist süüteo menetluses tekitatud kahju hüvitamise seaduse alusel

Austatud Tambet Laasik

Küsisite õiguskantslerilt, kas kannatanul on [süüteo menetluses tekitatud kahju hüvitamise seaduse](#) (SKHS) alusel õigus saada riigilt hüvitist, kui kuritegu aegub.

Olen seisukohal, et kannatanu poolt kahju hüvitamise taotluse esitamine on kehtiva õiguse kohaselt võimalik, kui kuritegu aegub menetleja süülise tegevuse tõttu. Kahju hüvitamine sõltub siiski konkreetse juhtumi asjaoludest.

SKHS § 7 alusel on võimalik riigilt kahju hüvitamist nõuda kõigil isikutel, kellel on süüteo menetluse käigus kahju tekkinud. Kahju hüvitamise taotluse esitamine § 7 alusel ei sõltu süüasja lõpptulemusest ega isiku menetluslikust seisundist. See tähendab, et isik ei pea olema kahtlustatav või süüdistatav kriminaalmenetluses ega menetlusalune väärteteo menetluses. Sama kinnitab ka SKHS § 3, mille kohaselt võib **isik** nõuda talle menetleja poolt süüteo menetluses tekitatud kahju hüvitamist. Seega on ka kannatanul võimalik esitada kahju hüvitamise taotlus SKHS § 7 alusel.

Samas on SKHS §-s 7 sätestatud kahju hüvitamise alused üsna kitsad. Nimelt eeldab sellel alusel kahju hüvitamine, et menetleja rikub süüliselt menetlusõigust ja põhjustab seeläbi isikule kahju. Menetleja vabaneb vastutusest, kui ta tõendab, et ei olnud kahju tekitamises süüdi. Süü vormide määramisel on aluseks võetud [avaliku teenistuse seaduses](#) sätestatud süü mõiste, mille kohaselt on süü vormid hooletus, raske hooletus ja tahtlus. Hooletus on ametniku teenistuskohustuse täitmiseks vajaliku hoole järgimata jätmine. Raske hooletus on ametniku teenistuskohustuse täitmiseks vajaliku hoole olulisel määral järgimata jätmine. Tahtlus teenistuskohustuse rikkumise teadlik soovimine.

SKHS § 5 alusel hüvitatakse isikule kahju, kui ta mõistetakse õigeks või kui süüteo menetlus lõpetatakse teatud kindlatel alustel, mis viitavad mingile riigi eksimusele: näiteks kui riik on isikut valesti kahtlustanud või ei ole suutnud süüteoasja lahendada selleks ettenähtud aja jooksul. Üks neist alustest on süüteo menetluse lõpetamine aegumise tõttu, mis tähendab, et riik on süüteo menetlusega viivitades sattunud konflikti õigusrahu põhimõttega.

Kannatanu poolt kahju hüvitamise taotluse esitamisel tuleb arvestada sellega, et kriminaalmenetlust alustatakse ja toimetatakse riigi nimel. Seega otsustab riik, kas, kuidas ja kui

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

kauda tuleks kuriteo tunnuste ilmnemisel menetleda. See on riigi tuumikfunktsioon. Ühelgi isikul ei ole subjektiivset õigust nõuda kriminaalmenetluse läbiviimist. Kuriteos kannatanul on küll õigus vaidlustada kriminaalmenetluse alustamata jätmine või kriminaalmenetluse lõpetamine, kuid tulenevalt riigi karistusvõimu monopolist ei ole kannatanul õigust nõuda riigilt tema õigusi kahjustanud isiku kriminaalkorras süüditunnistamist ja karistamist.¹ Seega on kannatanul SKHS alusel üldjuhul õigus nõuda kahju hüvitamist juhul, kui asjas oli esitatud tsiviilnõue.

Riigikohus on rõhutanud², et kriminaalmenetluses tuleb arvestada ka kannatanu õigusega saavutada oma tsiviilnõude lahendamine mõistliku aja jooksul. Menetluse lõpetamine aegumise tõttu tähendab, et esitatud tsiviilhagi jääb kriminaalmenetluses sisuliselt läbi vaatamata ja kannatanu peaks kahju hüvitamise nõude esitama tsiviilkohtumenetluses. Mõistagi on see kannatanule koormav. Kui kannatanu tsiviilhagi jäetakse pärast pikaajalist kriminaalmenetlust läbi vaatamata ja ta peab alustama uut kohtuteed tsiviilkohtumenetluses, võib see Euroopa Inimõiguste Kohtu hinnangul tähendada kannatanu konventsioonijärgsete õiguste rikkumist.³ [Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni](#) artikli 6 kohaselt on igäühel oma tsiviilõiguste ja -kohustuste või temale esitatud kriminaalsüüdistuse üle otsustamisel õigus õiglasele ja avalikule kohtumenetlusele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus, seaduse alusel moodustatud kohtus.

Riigikohtu praktika kohaselt on kriminaalmenetluses tõe väljaselgitamine oluline üldine huvi ja isik peab taluma tema suhtes kriminaalmenetluse toimingute tegemist ja põhiõiguste piiranguid. Seetõttu hüvitatakse SKHS alusel üksnes see kahju, mis on isiku talumiskohustuse suhtes ülemäärane. Kannatanu õigus kahju hüvitamist nõuda ja menetleja süülise rikkumise tuvastamine ei tähenda seda, et riik peab kahju alati hüvitama rahas. Kui tegemist on väheolulise rikkumisega ja tekitatud kahju ei ole oluline, siis piisab teatud juhtudel ka õigusrikkumise tunnistamisest ja vabanduse palumisest (SKHS § 11).

Täna Teid olulise küsimuse eest. Palun teavitage õiguskantslerit, kui SKHS alusel esitatud kahju hüvitamise nõude menetlemisega tekib probleeme.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Marju Agarmaa 693 8447
Marju.Agarmaa@oiguskantsler.ee

¹ Riigikohtu 15.03.2006 otsus asjas nr [3-1-1-18-06](#), p 7 ja Riigikohtu 03.04.2008 otsus asjas nr [3-1-1-1-06](#), p 9.

² Riigikohtu 23.03.2011 otsus asjas nr [3-1-1-6-11](#), p 19.

³ Euroopa Inimõiguste Kohtu 22.01.2009 otsus asjas [Dinchev vs. Bulgaaria](#), p 50.